

FIIA 20/2017 COMMENT

Teemu Tammikko
Ulkopoliittinen instituutti

Katalonian itsenäisyysshanke: Melkein enemmistön turhautuneisuus

Katalonian aluehallinnon johtaja Carles Puigdemont julisti itsenäisyysäänestyksen jälkeen, että ”Katalonia on voittanut oikeuden itsenäisyyteen”. Vaikka sympatiat katalaaneja kohtaan kasvoivat poliisin kovakouraisen voimankäytön myötä, itsenäisyys on yhä kaukainen haave.

Katalonian itsenäisyys Shanketta leimaa kolme keskeistä kysymystä: laillisuus, poliittinen legitimitetti ja kansainvälinen tunnustus. Se tarkoittaa sitä, että ongelmia on, vaikka huomioon ei ottaisi poliisin toimintaa ja itse äänestykseen liittyviä, edustavuutta nakertavia epäkohtia.

Konservatiivisen pääministerin Mariano Rajon johtaman keskuhallinnon näkökulmasta laillisuus on selvä asia. Espanjan perustuslakituomioistuimien määräsi vuonna 2010, että maassa pidettävän kansanäänestyksen pitää koskea kaikkia kansalaisia, ei vain valittuja yhteisöjä. Päätöksen mukaisesti Rajon hallitus on kieltäytynyt keskustelemasta uusista kansanäänestyksistä. Edellinen yritys vuonna 2014 piti nimetä ”osallistumisprosessiksi”.

Laillisuuslogiikan mukaisesti Espanjan hallitus yritti estää myös sunnuntaisen äänestyksen järjestämisen. Koska kansanäänestys oli laitton, sen järjestämistä on pidetty radikalismina tai vähintäänkin kansalaistottelemattomuutena. Vaaliurnien takavarikot ja virkailijoiden pidätykset olivat viesti, että laki ja järjestys vallitsevat Espanjassa ja kaikilla sen autonomisilla alueilla. Tämä kuitenkin kostautui poliittisesti, koska se tulkittiin keskuhallinnon pyrkimykseksi nujertaa poliittisia vapauksia ja oikeuksia.

Vaikka 90 prosenttia äänestäneistä kannatti itsenäistymistä, itsenäisyys Shankkeen poliittinen legitimitetti ei yhtä selvä kuin aluehallinnon johtaja Carles Puigdemont väittää. Katalonian separatistit ovat toistuvasti epäonnistuneet saamaan ehdottoman enemmistön katalaaneista puolelleen. Sunnuntain tuloksien perusteella vain noin 40 prosenttia katalaaneista kannattaa itsenäistymistä, sillä äänestysprosentti jäi 42:een. Tulokset olivat miltei identtiset edellisessä äänestyksessä vuonna 2014, joka järjestettiin ilman poliisin väliintuloa. Myös Katalonian aluehallintovaalit vuonna 2015 nimettiin itsenäisyysäänestykseksi. Silloinkin sama määrä ihmisiä äänesti itsenäisyyttä ajavan koalitiota. Paikkojen laskutavan vuoksi ja yhden koalition ulkopuolelle jääneen separatismia kannattaneen puolueen, *Candidadura d’Unitat Popularin*, tuella Katalonian irtaantumishanke sai juuri riittävästi valtaa pysyäksään liikkeessä.

”Lähes enemmistön” saavuttaneiden katalaaniseparatistien turhautuminen on ilmiselvää. Viime vuosina separatistit ovat heittäneet bensaa liekkeihin tekemällä keskuhallinnosta syntipukin lähes kaikille Katalonian ongelmille, vaikka monet ongelmista, kuten kulttuuri- ja kielipolitiikka, ovat jo nyt katalaaniensa omissa käsissä. Sisäisesti tämä on

toiminut. ”Lähes enemmistöstä” on kasvanut kovaääninen ja aiempaa levottomampi ryhmä, vaikka sen koko ei ole kasvanut merkittävästi. Se on luonnollisesti jakanut ja polarisoinut katalonialaista yhteiskuntaa. Se on kuitenkin ajanut separatistipoliitikkoja kohti umpikujaa. Sisäisten syiden takia heidän pitää tavoitella itsenäisyysjulistusta, mutta Espanjan ja kansainvälisen yhteisön näkökulmasta ongelmia projektin laillisuudesta ja poliittisesta legitimitetistä ei ole ratkaistu.

Katalonia tarvitsee epätoivoisesti ystäviä, mutta hiljaisuus on korvia huumavaa. EU-maat ja suuri osa kansainvälisestä yhteisöstä tukevat Espanjan linjaa. Vaikka jotkut tuomitsevat poliisiväkivallan, laajaa tunnustusta itsenäisyydelle ei ole luvassa.

Polarisoitunut tilanne on haastava ja jäljellä on vähän hyviä vaihtoehtoja. Yksipuolinen itsenäisyysjulistus tekisi Kataloniasta hylkiövaltion. Espanjan hallituksen olisi tällöin käytettävä perustuslaillista valtaansa kumotakseen Katalonian autonomian. Se kuitenkin johtaisi entistä jyrkempään polarisaatioon ja mahdolliseen väkivallan eskaloitumiseen. Separatistit saattaisivat voittaa tällä sympatiaa, mutta sen hinta olisi kova. Tällä tiellä joko keskushallinto tai Katalonian alueellinen hallinto voivat kaatua.

Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
PL 400
00161 Helsinki
Puhelin
(09) 432 7000
Fax
(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Katalonia on pyytänyt EU:ta välittäjäksi Madridin ja Barcelonan erimielisyyksiin. Se on mahdollista, mutta vain jos Madrid suostuu siihen. Nykyisen hallituksen aikana se ei ole todennäköistä. EU:n on silti pakko keskustella roolistaan jäsenmaidensa sisäisissä haasteissa, mutta suuria muutoksia EU:n tai sen jäsenmaiden asemaan ei kannata odottaa.

Tärkein kysymys on, kuinka saada osapuolet samaan neuvottelupöytään. Espanjan hallitus haluaa varmasti takuun siitä, että itsenäisyyttä ei julisteta, ja Katalonia osoittaa kunnioittavansa Espanjan perustuslakia ja oikeusvaltiota, joihin viimekädessä myös Katalonian järjestys perustuu. Madrid ei taivu mielenosoitusten ja uhkailun edessä. Toisaalta Katalonia tarvitsee jotain rahoittaakseen kiihtyneitä itsenäisyyden kannattajia. Uusilla itsehallinnon rahoitusmalleilla, kuten verotusoikeudella Baskimaan tapaan, voidaan aloittaa. Kompromissien tekeminen ei kuitenkaan ole tähän mennessä ollut kummankaan osapuolen vahvuus.

Pidemmällä aikavälillä kunnolla organisoidun ja sitovan äänestyksen järjestämisen pitää olla neuvottelupöydällä. Katalaneille se on ainoa tapa saada itsenäisyys Hankkeelle riittävä poliittinen legitimitetti ja mahdollisesti kansainvälinen

tunnustus. Keskushallinnolle se olisi tapa osoittaa kansainväliselle yhteisölle, että Katalonian näkökulma on paitsi oikeudellisesti, myös poliittisesti ja moraalisesti oikeutettu. Kaikkien panoksien laittaminen peliin on kuitenkin riskialtista. Kumpikaan osapuoli ei voi voittaa suurella marginaalilla, joten häviö on katkera. Niin ollen äänestyksen reunaehdoista ja seurauksista pitää sopia selvästi etukäteen sekä Kataloniassa että muualla Espanjassa.